

СІМДЕСЯТ РОКІВ НА НИВІ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА НАРОДОЗНАВСТВА

(З відгуків та висловлювань українських вчених, письменників,
діячів культури про наукову діяльність Петра Одарченка)

Юрій Шевельов

З ВИСТУПУ ПІД ЧАС ВШАНУВАННЯ П. ОДАРЧЕНКА
В УНІВЕРСИТЕТІ Дж. ВАШИНГТОНА

Я дозволю собі сказати кілька слів про нашого ювіляра, про мого старого і випробуваного приятеля Петра Васильовича. Уже дещо згадувано про діяльність і працю Петра Васильовича. Ми знаємо, що його життя — це передусім труд, труд, який приносить свої плоди. Першою працею його була стаття про Леся Українку, і цій проблематиці він залишився вірний усе своє наукове життя. Він один із піонерів нашого, так би мовити, лесеукраїнознавства. Тоді ж він дебютував і у вивченні українського фольклору. І цій темі він залишився вірний. Він тепер готує доповідь про Збірник приказок Номиса. І я переконаний, що це буде важлива й цікава праця...

Мені хотілося б порівняти його з Борисом Грінченком. Борис Грінченко в Радянському Союзі був “персона нон грата” Тепер іноді про нього згадують, але він, безперечно, там не бажаний... Роль Бориса Грінченка в історії української культури і літератури досить велика. Свого часу, коли вже виступали Леся Українка і Коцюбинський, але їх ще мало знали, велетнями української літератури вважали Франка і Грінченка...

Отже, Грінченко зовсім не та другорядна постать, якою його хотіло показати радянське літературознавство. Але що характерне для Грінченка в концепції наших сьгоднішніх зборів і наших сьгоднішніх розмов — це те, що Грінченко насамперед був трудівник і чесний трудівник. І власне ці дві риси найбільше виділяють Петра Васильовича і найбільше споріднюють його з Борисом Грінченком...

Вашингтон

Петро Ротач

ПЕТРО ОДАРЧЕНКО

Нещодавно “Літературна Україна” опублікувала замітку П. Одарченка “Коли народилася Олена Пчілка”, якою вчений виправив неточності в біографії письменниці. Ще з 20-х років ця прекрасна письменниця була несправедливо відлучена від української літератури, її ім’я тривалий час замовчувалось і фальсифікувалось, а ті, хто намагався правдиво змалювати її образ, піддавались острахізмові (як це було з харківським дослідником А. Чернишовим, автором нарису про О. Пчілку). Ольга Петрівна багато зусиль поклала на виховання патріотичної свідомості української молоді, її безкорисливе служіння рідній культурі залишало дужий вплив. П. Одарченко, що знався з письменницею за часу її перебування в Гадячі, відтоді ніколи й ніде не забував ні розмов і книг, подарованих нею, ні її людяний образ і шире настанову молодому літератору незрадливо служити українській національній ідеї. Від 1926 р. Петро Васильович береже відбиток з журналу “Україна” — “Спогади про Михайла Драгоманова” На чистому аркуші Пчілка написала тоді дорогі для нього слова: “Вельмишановному землякові, широму надійному українцеві Петрові Одарченкові — на спомин про Гадяче від Олени Пчілки. Київ, 1926, 16 грудня” “Цю цінну й пам’ятну для мене статтю

Ольга Петрівна, — писав 1983 року Петро Васильович, — я щасливо проніс через усе моє життя, через тюрми, заслання, евакуації, бомбордування, — і тепер маю її з собою”

П. В. Одарченко народився у Римарівці Галяцького повіту 7(20) серпня 1903 року в селянській сім'ї. З 1917 до 1930 р. батько мав 4 десятини землі. Навчаючись у Галячі, юнак належав до гуртка українознавства, де О. Пчілка розповідала про П. Мирного і М. Драгоманова. У Полтаві Одарченко навчався недовго, а вищу освіту завершив у Ніжинському ІНО. Його наукова праця розпочалася з теми, яка стосувалася Лесі Українки. С. Єфремов схватив його дослідження “Перша редакція поеми Л. Українки “Місячна легенда” Поетична творчість Лесі Українки лягла й в основу кандидатської дисертації молодого вченого. Та захист її не відбувся: восени 1929 р. Петра Одарченка заарештували і вислали спершу до Казахстану, а потім на Урал. Лише в 1937 р. пощастило вирватись на волю, хоч і далі змушений був залишатись на території Росії. Війна застала його в Курську. В серпні 1943 р. якраз в день свого народження, Петро Васильович назавжди покинув старих батьків і своє рідне село на Полтавщині. З 1944 р. він на еміграції. Опинившись в Америці, П. Одарченко, як і всі інші втікачі з сталінського “раю”, тяжко торував собі шлях до літературно-творчої праці: довелося працювати на гудзиковій фабриці, разом з Т. Осьмачкою мив підлогу нью-йоркського вокзалу. Але наполегливість і талант пробити собі дорогу. Першою великою працею в еміграції була монографія “Т. Г. Шевченко в радянській критиці” (1952). В 1952—54 рр. працював у бібліотеці Конгресу у Вашингтоні. 12 років секретарював у Вашингтонській групі УВАН, а з 1973 р. очолив її. Йому належить редакція книги “Хронологія життя і творчості Лесі Українки” (1970), упорядкованої сестрою поетеси О. П. Косач-Кривинюк. П. В. Одарченко є членом об'єднання українських письменників світу “Слово”, дійсним членом УВАН у США та Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка.

Весь творчий доробок Петра Одарченка глибоко закорінений у рідний ґрунт. Йому належать статті про полтавців М. Зерова, О. Зуєвського, М. Ореста, М. Номиса та ін. Етнографічними та фольклористичними статтями, проблемами з мовознавства він теж дотикається свого рідного краю.

Полтава

Микола Вірний

ДОСТОЙНИЙ ЮВІЛЯР

Праці Ювіляра наукового характеру друкувались в Україні (1927—1929) в “Записках Ніжинського Інституту Народної Освіти”, в київських академічних виданнях: у збірнику “Література” за редакцією академіка С. Єфремова, в “Етнографічному Віснику” Української Академії Наук та в журналах “Червоний Шлях”, “Життя й Революція”

В інших країнах (Німеччина, Франція, Голландія, США, Канада) наукові праці друкувались в “Аналах” УВАН (англійською мовою), в “Записках НТШ”, в “Наукових Збірниках” Українського Вільного Університету та в різних журналах, а також в “Енциклопедії Українознавства” (Загальна кількість друкованих праць Петра Васильовича до кінця травня 1984 р. — 460 праць. Із них у 207 числах часопису “Свобода” надруковано 137 статей.)

Тридцять років тому в “Протоколах Конгресу США” англійською мовою була надрукована стаття П. В. Одарченка “Оборонець волі для всіх”, яка спростувала наклепи на Тараса Григоровича Шевченка однієї українофобської статті.

За останні роки Ювіляр, досліджуючи мову української преси в США і в Канаді, надрукував багато статей на тему культури української мови. Автор цього репортажу часто розмовляв з Ювіляром і консультувався в багатьох справах. А цього разу провів (поки що) коротке інтерв'ю. На питання — якби довелось повторити життя, то чи не змінив би Петро Васильович своєї професії, професор покwapно і з усією категоричністю відповів, що ні, що він знову віддав би всього себе мові й культурі українського народу та педагогічній праці для плекання нових потрібних народів кадрів.

Мюнхен

З ПРИВІТАННЯ ВІД ОУП "СЛОВО"

Високоповажний і Дорогий Петро Васильовичу!

Ваші численні літературно-критичні та науково-дослідні роботи, Ваше щоденне піклування про мовно-стилістичну чистоту української літератури і журналістики є великим досягненням нашого критичного і літературознавчого цеху та творить ґрунт, на якому може зростати молоде покоління нашого літературного закордоння. За це наша письменницька громада особливо цінить і шанує Вас.

Багато наших колег постійно звертаються до Вас по консультації та користають з Ваших цінних порад і за це в серцях наших членів залишилось назавжди почуття вдячності.

Про Ваш труд говорить видана окремим виданням бібліографія Ваших писань, що нараховує близько 500 записів.

Тож, Дорогий Петре Васильовичу, в цей славний день Вашого заслуженого ювілею дозвольте нам від усіх наших членів, розсіяних по різних частинах світу, привітати Вас сердечно та побажати Вам дальшої такої ж плідної творчої праці і міцного здоров'я.

За Президію О.У.П. "Слово"
Григорій КОСТЮК (почесний голова)
Остан ТАРНАВСЬКИЙ (голова)

З СЕРДЕЧНОЮ ПАМ'ЯТТЮ ПРО РІДНИЙ КРАЙ

У березні 1993 року, перебуваючи на лікуванні в США, мені пощастило познайомитися з Петром Одарченком. Це було на вечорі пам'яті Івана Світличного у Вашингтоні, влаштованого зусиллями його сестри Надії. Раніше я вже чула від людей про П. Одарченка як про видатного літературознавця і громадського діяча, знала деякі його праці. Велике враження на мене справила, зокрема, ілюстрована книга "Український народний одяг", видана в США з його ґрунтовною передмовою. У цій історіографічній праці автор не обминув жодної публікації про наше народне вбрання, її можна розглядати як анотований бібліографічний покажчик з цієї галузі народного мистецтва. Вже це свідчить про широту наукових інтересів П. Одарченка і його справді подвижницьку працю. А ще мене вразили його статті в ж. "Нові дні" про говірки наших людей на американському континенті.

І ось переді мною постав сам Петро Одарченко, якому тоді минуло 90 років. Середнього зросту сивоголовий дідусь із надзвичайно лагідним, приємним обличчям. Відразу між нами відчулася духовна близькість, яка йшла, напевно, від того, що обоє ми з Полтавщини і займаємося однією справою. Він подарував мені відбитки публікацій — своїх і про нього. Я радію, що він дочекався проголошення незалежності України і видання чотирьох збірників своїх праць на Батьківщині (Українська література. Збірник вибраних статей. — К.: Смолоскип, 1995; та ін.).

У серпні цього року Петру Одарченку виповнилося 95. Стаття, що вище пропонується читачеві (сподіваємось, не остання), торкається проблем фольклористики — ще однієї грані творчих зацікавлень П. Одарченка. Шкода, що він через свій поважний вік уже не зможе побувати на рідній, милій його серцю Полтавщині. Але нехай наші аркобудовні мости єднання перевисають через моря і океани, наповнюючи нас усіх чуттям єдиної родини.

Київ

Лідія ОРЕЛ

27 IV.1993.

Дорога Лідіє Григорівно!

Дуже шкода, що я не мав змоги ще раз зустрітись з Вами. Дуже дякую Вам за Вашого листа і за Ваше добре ставлення до мене!

За останні роки мені пощастило зустрічатись з багатьма людьми, що приїжджали з України, але зустріч з Вами була найприсмніша. Ви для мене були, як

рідна дочка! Та й народилися Ви того самого року, як і мій наймолодший син Павло, голос якого чує вся Україна, бо він працює в Українському Відділі радіостанції "Голос Америки".

Я посилаю Вам ще деякі матеріали. А якщо Вам будуть потрібні ще якісь мої статті, то я великою приємністю пришлю Вам на Вашу київську адресу. Посилаю Вам і фотознімки на добрий спомин про нашу зустріч.

Широкосердно бажаю Вам поліпшення Вашого здоров'я та щасливої подорожі на Рідну Україну! Передайте моє шире привітання Вашому чоловікові, Вашим дітям і всім Вашим рідним!

Я так хотів хоч перед смертю побачити Рідну Україну, але ... доведеться помирати на чужині. Єдина втіха — це листування з рідними людьми та зустрічі з земляками. І найбільша радість для мене була зустріч з Вами, дорога Лідіє Григорівно!

Широ, широко бажаю Вам доброго здоров'я і неослабної енергії для Вашої успішної наукової, творчої й громадської діяльності на добро й славу нашої Рідної України!

З глибокою пошаною, з найщирішим привітанням і любов'ю

Ваш Петро Одарченко